

Zin in Limburg!

CDA

Beste inwoners van Limburg,

Voor u ligt ons verkiezingsprogramma voor de periode 2019-2023. Dit programma is gemaakt door meer dan 70 Limburgers. Een commissie van 10 CDA'ers, die nooit eerder aan een programma hebben meegeschreven, hebben meer dan 50 mensen, CDA'ers en niet-CDA'ers, geïnterviewd. Het resultaat is een cocktail van vernieuwende, ambitieuze en realistische ideeën. Een vooruitstrevend én verantwoord geheel.

Limburg is een bijzondere provincie. Rijk aan verenigingen, dialecten en een schitterend landschap. Onze provincie combineert bourgondisch leven met *Brightlands*, Vastelaovend met *virtual reality* en fanfares met *future farming*. Kortom: er is plek voor traditie en toekomst, voor vernieuwing én levenskwaliteit. Ons verkiezingsprogramma heeft oog voor deze unieke combinatie van kwaliteiten.

Dat het hier goed leven is, danken we vooral aan de dagelijkse inzet van 1,1 miljoen Limburgers. Zij runnen de kantine van de voetbalclub, voeden de volgende generatie op, werken hard aan de toekomst van hun familiebedrijf, steken jongeren en ouderen een helpende hand toe, leren nieuwkomers Nederlands en verduurzamen onze landbouw. Ze maken Limburg tot wat Limburg is. Ons verkiezingsprogramma ondersteunt deze mensen en hun initiatieven.

Limburg verdient een overheid die problemen daadkrachtig aanpakt en geen tijd verspilt met overbodige regels. En een overheid die realistisch is en degelijk omgaat met het belastinggeld van de Limburgers. Ons verkiezingsprogramma staat voor een betrouwbare en slagvaardige overheid.

De rol van het provinciebestuur in de Limburgse samenleving is snel groter geworden. Opgaves zoals economische structuurversterking en de internationale energietransitie vragen om partnerschap van de Provincie. Samen met gemeenten, bedrijven, maatschappelijke organisaties, Den Haag en Brussel staan we sterk om regionale, euregionale, nationale en internationale opgaves aan te pakken, om daarmee u vooruit te helpen.

Het CDA Limburg kiest nadrukkelijk voor een provincie:

- die zelfbewust en slagvaardig in Europa staat;
- met een ambitieuze én realistische duurzaamheidsagenda;
- waarin iedereen meedoet en initiatief wordt beloond;
- in een aantrekkelijke leefomgeving waarin we oog hebben voor elkaar.

Het CDA wil met dit programma ook inhoudelijk een hand uitsteken naar andere partijen in de Provinciale Staten. Een sterk provinciebestuur wordt gedragen door partijen die de bereidheid tonen om over grenzen én hun eigen gelijk te acteren. Gezamenlijk en transparant verantwoordelijkheid nemen is in alles onze grondhouding.

Op 20 maart 2019 bepaalt u de toekomst van Limburg. Wij hebben er zin in!

Ger Koopmans
Lijsttrekker

Het CDA werkt vanuit een aantal vaste kernwaarden. Deze vormen als het ware de bril waarmee we naar de wereld kijken. Ze helpen om de problemen die op onze weg komen op een gepaste manier op te lossen.

Ruim baan voor maatschappelijk initiatief!

Politiek begint met de erkenning van maatschappelijk initiatief. Er zijn zoveel mensen die zich dagelijks inzetten voor onze samenleving: vrijwilligers, mantelzorgers, burens, vrienden en familieleden. Zij leveren een unieke bijdrage die de overheid nooit zou kunnen leveren. Kleinschalig, vrijwillig en dichtbij de mensen. De kracht van Limburg zit precies hier. Niet bij de overheid of bij de markt. Ook verenigingen, scholen en gemeenschapshuizen vervullen een waardevolle functie. Daar zijn geen wetten, regels of beleidskaders voor nodig. Sterker nog: die belemmeren soms alleen maar. De overheid moet daarom ruimte maken voor mensen die hun nek uitsteken en initiatief nemen voor hun medemens.

Help anderen om mee te doen

We zijn niet alleen op aarde voor onszelf. We hebben een verantwoordelijkheid naar de mensen om ons heen. De mens is een sociaal wezen en komt tot bloei in relatie met anderen. Degenen die het moeilijk hebben, krijgen een steuntje in de rug. De overheid zorgt voor de basis van sociale zekerheid: voor iedereen is er gezondheidszorg, onderwijs en inkomen. Zo zorgen we dat niemand aan de kant hoeft te staan en iedereen ook echt mee kan doen.

Denk aan onze toekomst

Het politieke debat gaat te vaak over de korte termijn. Over de economische groei of stijging van de koopkracht. Maar in wat voor wereld willen wij over 50 jaar leven? Die vraag vinden wij veel belangrijker. Dat betekent dat we niet zo maar al onze fossiele brandstoffen kunnen opbranden of het milieu kunnen vervuilen. Onze aarde is ook het thuis van de toekomstige generatie. Dit geldt niet alleen voor natuur, maar ook voor cultuur. Welke waarden hebben wij van onze ouders meegekregen en wat willen wij daarvan doorgeven aan onze kinderen? De overheid moet waardevolle natuur en cultuur beschermen. De economie staat ten dienste van de mens en niet omgekeerd.

De basis op orde

Samenleven begint met het naleven van basisregels. Een betrouwbare overheid stelt duidelijke grenzen, voert een solide financieel beleid en geeft mensen zekerheid en veiligheid. Wie zich niet aan de wet houdt, wordt bestraft. De beginselen van onze rechtsstaat en de mensenrechten moeten worden beschermd: iedereen in Limburg heeft het recht om te zijn wie hij of zij is en om te geloven wat hij of zij gelooft.

HOOFDSTUK 1

Zelfbewust en slagvaardig vanuit het hart van Europa

6

HOOFDSTUK 2

Duurzaamheid van, voor en door de Limburger

14

HOOFDSTUK 3

Oog voor elkaar

22

HOOFDSTUK 4

Iedereen doet mee

30

HOOFDSTUK 5

Aantrekkelijke leefomgeving

38

Zelfbewust en slagvaardig vanuit het hart van Europa

Ons leven ziet er heel anders uit dan twintig jaar geleden. Digitalisering en robotisering bieden nieuwe kansen voor onze economie. *Artificial intelligence* verwaagt de grens tussen mens en machine. *Virtual reality* verbindt onze digitale en fysieke leefwereld. Big data bieden ongekende mogelijkheden om menselijk gedrag te onderzoeken en te beïnvloeden. Al deze ontwikkelingen bieden niet alleen kansen, maar ook **uitdagingen**. Ze roepen bijvoorbeeld ethische vragen op: Hoe ver mogen deze technologieën doordringen in ons privéleven? Er zijn ook mensen die al deze technologische ontwikkelingen niet meer bij kunnen houden. Hoe zorgen we dat zij betrokken blijven in onze samenleving?

Ook de samenstelling van onze **bevolking** verandert. Door de vergrijzing neemt het aandeel ouderen toe. Dat betekent dat de zorgbehoeften toenemen en aanpassingen van woningen nodig zijn. Om voorzieningen in stand te kunnen houden, is het noodzakelijk dat onze provincie aantrekkelijk blijft voor jonge ondernemers, studenten en kenniswerkers. Tegelijkertijd zijn er vluchtelingen en arbeidsmigranten die zich in Nederland willen vestigen. Zij zijn gevlucht uit hun onveilige thuisland of komen hier tijdelijk werken. Ze nemen hun eigen culturen en gebruiken mee. Daardoor maken sommige mensen zich zorgen over het behoud van de eigen cultuur, normen en waarden en over het effect op de arbeidsmarkt. Van de andere kant kunnen deze **nieuwkomers** een welkome bijdrage leveren aan economische sectoren waar weinig Limburgse arbeidskrachten voor handen zijn. Daarom moeten we nieuwkomers mogelijkheden bieden voor integratie, zodat ze in de volle breedte kunnen meedoen in onze samenleving.

Inmiddels is ook onomstotelijk bewezen welke invloed ons gebruik van **de aarde** heeft. De temperatuur en de zeespiegel stijgen. Dat merken we langs de rivieren, op de akkers en in de lucht. Als we een gezonde leefomgeving aan de volgende generaties willen doorgeven moeten we onze CO₂ uitstoot drastisch verminderen en onze energieopwekking uit andere bronnen halen. Dat vraagt om een ambitieus duurzaamheidsbeleid. We kunnen niet alles van vandaag op morgen veranderen, dus moeten we realistische keuzes maken.

Door deze mondiale ontwikkelingen ontstaat een **paradox**. De noodzaak dat iedereen meehelpt aan de uitdagingen van vandaag is nog nooit zo groot geweest, terwijl het gevoel dat eenieder ook daadwerkelijk een bijdrage kan leveren nog nooit zo klein is geweest. Want wat moet ik nou in mijn eentje beginnen tegen de klimaatverandering of tegen de vluchtelingencrisis? Het lijkt al gauw ver van mijn bed en boven de pet.

Niets is minder waar. Ieder mondiaal probleem kunnen we vertalen naar **concrete acties** die u en wij vandaag kunnen ondernemen om de wereld morgen een stukje beter te maken. Dit verkiezingsprogramma biedt daartoe diverse aanknopingspunten. Limburg heeft alles in zich om een unieke bijdrage te leveren aan de uitdagingen van Nederland, van Europa en van de wereld.

Dat begint met onze cultuur, geworteld in onze unieke geschiedenis. Ten opzichte van het protestantse 'Holland' was hier het overgrote deel van de bevolking katholiek. Dat bracht een fundamenteel andere cultuur met processies, communiefeesten en een rijk verenigingsleven.

MIJN DROOM VOOR LIMBURG VOLGENS SUZAN SEEGBERS

“Cultuur in Limburg is zoveel meer dan vlaai, dat weten ze in Amsterdam onderhand ook.”

“Ik ben opgegroeid in een orkest, kon eerder zingen dan praten en eerder dansen dan lopen. In het orkest heb ik geleerd wat samenwerken is en dat een open blik belangrijk is. Je kan een mooie theatertekst schrijven, maar als je geen acteur hebt om het uit te spreken is het niets. Samenwerken is essentieel, met je muzikanten, met je publiek maar ook met de overheid. Limburg bezuinigt niet op cultuur. Sterker nog hier wordt nog geïnvesteerd en dat voelde ik ook toen ik een paar geleden weer terug kwam. Ik moet nog steeds bikkelen om de shows te maken, het publiek in vervoering te brengen en te zorgen dat ik aan de kassa bij de supermarkt nog kan pinnen, maar er is wel méér mogelijk. Een eerlijke beroepspraktijk is voor de verdere groei van cultuur in Limburg heel belangrijk, het zou goed zijn als de provincie zich hier sterk voor gaat maken. Dialect praten is heerlijk, daar ben ik trots op en dan stroomt mijn bloed net iets harder. Maar Limburg staat als enige provincie aan twee zijdes in verbinding met Europa dus laten we ook *samen wiejer kieke den de naas lank is.*”

Het geloof is inmiddels voor velen op de achtergrond geraakt, maar de [Limburgse eigenheid](#) en verscheidenheid is nog volop voelbaar. Tegenover de directheid en zakelijkheid van de Randstedeling is de Limburger meer ingetogen en gemoedelijk. Het leven is geduldiger en royaler. Hier word je gastvrij ontvangen met een groot stuk vlaai. We zijn minder individualistisch en hechten meer aan [gemeenschapszin](#). Die cultuur komt onder meer tot uiting in de vele dialecten, waarmee Limburgers zich op een unieke wijze kunnen uitdrukken.

Ook de combinatie van onze [economische topsectoren](#), zoals agro&food, life sciences, chemie en logistiek, is een unieke kracht. Veel Limburgse bedrijven in deze sectoren zijn van nationale betekenis en sommige spelen zelfs een rol op de wereldmarkt. Tegelijkertijd is onze provincie rijk aan middelgrote en kleine bedrijven (MKB). Vaak zijn dit [familiebedrijven](#) die al een paar generaties bestaan en daardoor sterk geworteld zijn in de regio. Samen garanderen zij al decennia lang duizenden arbeidsplaatsen en zij vormen de ruggengraat van onze economie. Daarnaast zit onze economische kracht in ons unieke landschap met prachtige dorpen en steden. Dit maakt Limburg tot een van de favoriete binnenlandse bestemmingen voor een dagje winkelen, een weekendje weg of een langere vakantie.

Bovenal is onze ligging in het hart van Europa uniek. Hoewel enig chauvinisme onze provincie niet vreemd is, staan we al van oudsher open voor contact met andere culturen. Of dat nu met de gastarbeiders van de steenkoolmijnen was, of in onze dagelijkse contacten met Belgische en Duitse burens. Samenwerken over de grens zit in onze genen. [De euregionale ligging](#) maakt Limburg tot een economische toplocatie: binnen een straal van driehonderd kilometer ligt een afzetgebied met meer dan honderd miljoen internationale klanten en 200.000 bedrijven. In de Euregio Maas-Rijn en de Euregio Rijn-Maas-Noord liggen topuniversiteiten en andere hoogwaardige wetenschappelijke instellingen. De RWTH bouwt in Aken een nieuwe campus zo ongeveer tegen de Nederlandse grens aan.

Kortom: Limburg maakt Nederland groter. Onze provincie heeft unieke kwaliteiten om de problemen van vandaag zelfbewust tegemoet te treden. Daar mogen we trots op zijn en dat mogen we uitdragen, ook in onze samenwerking met Den Haag en Brussel. En dat vraagt om een overheid die deze kwaliteiten erkent en faciliteert.

Het CDA Limburg staat voor een [dienstbare overheid](#) in een betrokken samenleving. De overheid moet meer ruimte en vertrouwen geven aan burgers en organisaties. Onze samenleving draait op mensen die ondernemen en initiatief nemen voor hun omgeving. Zij moeten niet belemmerd worden door onnodige regelgeving of ambtelijke of bestuurlijke starheid, maar verdienen ondersteuning. De overheid kan dat doen door middel van subsidie, maar ook door [flexibele regelgeving](#) of door zich juist niet ermee te bemoeien. Het gaat erom dat de overheid aansluit op de energie die al in de samenleving aanwezig is. Een krachtige samenleving is er een waar mensen zelf verantwoordelijkheid nemen en zich daarin gesteund weten door de overheid.

Sommige gemeenten, zoals Horst aan de Maas, Peel en Maas en Beekdaalen, experimenteren met vormen van [zelfsturing](#). Hierbij krijgen inwoners zelf meer verantwoordelijkheid en zeggenschap over hun directe leefomgeving. Het CDA Limburg ondersteunt deze gedachte en vindt dat dergelijke experimenten ook op regionaal en provinciaal niveau aangemoedigd moeten worden.

Maar politiek is ook [leiderschap](#) tonen. Soms zijn moeilijke, pijnlijke keuzes onvermijdelijk. De overheid moet dan haar verantwoordelijkheid nemen en knopen doorhakken. Een politicus is in onze ogen geen buikspreekpop die beleid voert op basis van opiniepeilingen. Voor het algemeen belang kan het juist nodig zijn om tegen de stroom in te gaan en impopulaire maatregelen te nemen. Ook als dat stemmen kost. Dat betekent eveneens dat de Provincie soms andere keuzes maakt dan lokale gemeenten, omdat het regionaal belang daarom vraagt. Dus: vertrouwen en vrijheid geven waar dat kan; leiderschap tonen waar dat moet.

Het CDA Limburg is een groot voorstander van een [representatieve democratie](#), waarbij volksvertegenwoordigers politieke besluiten nemen op basis van een totaalafweging van alle betrokken belangen. Dat neemt niet weg dat burgers bij zeer ingrijpende maatregelen aan de noodrem moeten kunnen trekken. Het CDA Limburg pleit daarom voor het vervangen van de huidige provinciale verordening voor een raadgevend referendum door een verordening voor een correctief referendum. Als harde randvoorwaarde geldt een minimale opkomst gelijk aan de opkomst bij de meest recente Provinciale Statenverkiezingen. De uitslag van dit [correctief referendum](#) is bindend voor het provinciebestuur.

Het CDA Limburg pleit voor een [betrouwbaar en slagvaardig](#) provinciebestuur. Een degelijk financieel beleid is daarvan een randvoorwaarde. We verwachten dat het provinciebestuur goed omgaat met ons belastinggeld. Ambitieuze beleid vraagt om een sterk ambtelijk apparaat dat zich blijft ontwikkelen, dat flexibel kan opereren en naar buiten gericht is. Daarnaast zoekt de Provincie actief het partnerschap met gemeenten en andere provincies op. Waar nodig moet de Provincie gemeenten ondersteunen in hun uitvoeringskracht. Een kleine impuls vanuit de Provincie kan als een hefboom werken, waardoor projecten sneller en beter van de grond komen. Het CDA Limburg zal alleen gemeentelijke herindelingen steunen als de betrokken gemeenteraden daarmee hebben ingestemd.

Tot slot moet de Provincie [duidelijk en consistent](#) zijn. Afspraak is afspraak. Als de Provincie afspraken heeft gemaakt met bedrijven, inwoners of maatschappelijke organisaties dan moet ze zich daaraan houden. Uitgangspunt is dat de spelregels tijdens het spel niet meer mogen veranderen. Zo weten mensen waar ze aan toe zijn en kunnen ze bouwen aan de toekomst.

ACTIEPUNTEN VOOR DE PROVINCIE LIMBURG

- 1 Profileer Limburg vanuit haar unieke kwaliteiten. Ook in de lobby naar Den Haag en Brussel. Het CDA Limburg staat vierkant achter het Limburgs Aanbod aan het kabinet uit 2018. Dit biedt een goede basis om aan verder te werken.
- 2 De Provincie werkt intensief samen met Europa en blijft zich inzetten om bijdragen uit Europese fondsen binnen te halen voor Limburgse projecten.
- 3 Gebruik het onafhankelijke provinciaal onderzoek naar deregulering uit 2018 om concreet werk te maken van het schrappen van onnodige regels. Ga zo flexibel mogelijk om met regels die noodzakelijk (bijvoorbeeld wettelijk verplicht) zijn. Herhaal dit ieder jaar voor een aantal beleidsterreinen.
- 4 Organisaties met een goede governancestructuur en een eigen verantwoordingscultuur kunnen rekenen op een Provincie die hun eigen verantwoordelijkheid vergroot en de inhoudelijke en procedurele bemoeienis verkleint.
- 5 Stimuleer en ondersteun best practices, pilots en experimenten voor nieuwe vormen van maatschappelijke zelfsturing.
- 6 Voer de mogelijkheid voor een provinciaal correctief referendum in, in de plaats van het huidige raadplegend referendum.
- 7 De huidige financiële spelregels over de scheiding tussen inkomsten en uitgaven van de Provincie moeten onverkort van kracht blijven.
- 8 Hanteer een degelijk treasury-beleid conform het beleidskader Sturing in Samenwerking 2.0.
- 9 Het CDA Limburg zal alleen gemeentelijke herindelingen steunen als de betrokken gemeenteraden daarmee hebben ingestemd.
- 10 Een actief provinciebestuur is zichtbaar in de samenleving, verbindt mensen met elkaar, verzamelt ideeën, laat zich zien en horen in Den Haag, Brussel, Düsseldorf, Luik, Hasselt en waar ook ter wereld waar het nodig is in het belang van onze provincie én haar inwoners.

Duurzaamheid van, voor en door de Limburger

Als er één maatschappelijke uitdaging is die luid op onze deur bonst, dan is het wel de verduurzaming van onze samenleving. Het is de hoogste tijd om onze economie en onze leefomgeving in te richten op een manier die ook voor toekomstige generaties **perspectief** biedt. We moeten dan wel rekening houden met de draagkracht van gezinnen en de concurrentiekracht van ondernemers in onze grensregio.

In het Akkoord van Parijs van 2015 zijn wereldwijde afspraken gemaakt over de reductie van CO₂. Voor Nederland betekent dit dat in 2030 de CO₂-uitstoot met 49% verminderd moet zijn. De Nederlandse regering werkt aan een **Klimaatakkoord** met ambitieuze doelstellingen. Zo zegt de regering bijvoorbeeld dat in 2050 alle huizen in Nederland van het gas af moeten zijn. Het is maar zeer de vraag hoe realistisch dergelijke ambities zijn.

De praktijk is vaak lastiger, want aan iedere energievorm zitten nadelen. Ons huidige gebruik van fossiele brandstof is onhoudbaar. Kernenergie levert stralingsafval op. Windmolens vervuilen de horizon. Gaswinning zorgt voor aardbevingen in Groningen. Maar we kunnen niet tegen bruinkool zijn, tegen Tihange, tegen Gronings gas en tegen windmolens, als we tegelijkertijd eisen dat onze energievoorziening duurzamer wordt. We moeten harde en soms pijnlijke **keuzes maken**. Als we niks doen, of halfslachtig doormodderen, haalt de realiteit ons in. Dan zadelen we de volgende generatie op met een nog groter probleem.

Het CDA wil dat Limburg voorop gaat lopen in een haalbare energietransitie van, voor en door de Limburgers. Een energietransitie die **ambitieuw én realistisch** is. Want wat hebben we aan het formuleren van hoogdravende doelstellingen als een gemiddeld huishouden de consequenties daarvan niet eens kan betalen? Dat zijn doelstellingen die vooral de zelfgenoegzaamheid strelen, maar Limburg niet verder helpen. Het komt er dus op aan om duurzaamheidsmaatregelen te nemen die aansluiten op de draagkracht van de Limburgers. Het provinciebestuur moet hierin een regierol nemen.

Het goede nieuws is dat er al ontzettend veel goede initiatieven plaatsvinden. In steeds meer Limburgse gemeenten verenigen inwoners zich in een **coöperatie** om te profiteren van energieopwekking door windmolens of zonnepanelen. Bijvoorbeeld Zuidenwind in Leudal. Zij slaan twee vliegen in één klap: groene energie en een lagere energierekening. Kleinschalige duurzaamheidsinitiatieven vergroten het draagvlak voor de energietransitie. Ze zorgen dat inwoners direct betrokken worden en kunnen meeprofiteren. De lusten en lasten van duurzaamheid worden zo eerlijk verdeeld. De Provincie moet dit soort initiatieven ondersteunen en stimuleren.

*“Onze windmolen
geeft ook iets
terug aan de
gemeenschap.”*

“Ik hou me erg bezig met de vraag: welke wereld geef ik door aan mijn negen kleinkinderen? Mede daarom zet ik me via de Coöperatie Zuidenwind in voor de bouw van windmolens. Alle energie uit deze windmolen blijft lokaal. We geven met de windmolen als het ware iets terug aan de gemeenschap. We hebben de inwoners al in een vroeg stadium betrokken bij onze plannen en mede daardoor hebben we dit grote resultaat al bereikt. Nu wil ik graag vooruitkijken naar de toekomst. Misschien voor ieder kleinkind een windmolen? Ik zou er direct voor tekenen.”

Om landelijke en internationale klimaatdoelstellingen te behalen, zijn ook grootschaligere projecten nodig. De Provincie kan een belangrijke rol vervullen door ontwikkelgebieden in Limburg aan te wijzen voor de aanleg van [windparken en zonneweides](#). Uiteraard moet dit gebeuren op basis van een integrale afweging, waarbij rekening wordt gehouden met andere bestemmingen zoals recreatie, natuur en ondernemerschap. Draagvlak onder omwonenden is belangrijk, maar het ontbreken daarvan mag geen vluchtheuvel zijn om dan maar nergens actie te ondernemen. De Provincie moet redeneren vanuit het regionale belang.

Een goed voorbeeld van een grootschalig project met een integrale aanpak is [EnergieLand-goed Wells Meer](#) in Bergen. De gemeente Bergen heeft de ambitie uitgesproken om in 2030 energieneutraal te zijn door de inzet van een gebied van ruim 400 hectare voor een zonnepark, windmolens en energieopwekking via biomassa. Volgens de plannen kan dat 300 megawatt opleveren. Daarnaast levert het landgoed een bijdrage aan andere doelen, zoals educatie en landschapsbeheer. De Provincie moet volop mee werken aan dit initiatief.

Een cruciale rol in de energietransitie is voor [het bedrijfsleven](#) weggelegd. Een groot deel van onze CO₂-uitstoot komt van industrieën. De Provincie is in gesprek met Chemelot om het industrieterrein te verduurzamen. Hiermee kan een CO₂-reductie worden behaald die zelfs op landelijke schaal significant is. Chemelot biedt bovendien verschillende mogelijkheden om slimme verbindingen te leggen. Zo kunnen we de restwarmte van het industrieterrein hergebruiken voor het verwarmen van huishoudens (Het Groene Net) en voor het verwerken van varkensmest tot organische mestkorrels. De CO₂-uitstoot kunnen we hergebruiken als meststof via een ondergrondse leiding naar tuinbouwkassen (Greenline). Zo gaat verduurzaming hand in hand met de economische belangen van inwoners en ondernemers. De Provincie moet deze verduurzamingsplannen bij Chemelot blijven ondersteunen. Ook andere bedrijven moeten gestimuleerd worden om hun energiegebruik te verduurzamen.

In onze provincie liggen honderden publieke en semi-publieke gebouwen die verduurzaamd kunnen worden door bijvoorbeeld het plaatsen van zonnepanelen. De overheid moet hierin ondernemend en innovatief zijn en het goede voorbeeld geven door deze [gebouwen](#) te verduurzamen. Ook verenigingen moeten ondersteund worden in de verduurzaming van hun clubgebouwen. Huishoudens die willen investeren in zonnepanelen kunnen via de Provincie een lening onder gunstige voorwaarden afsluiten. Met woningcorporaties moet de Provincie afspraken maken over de verduurzaming van de woningvoorraad.

Naast windenergie en zonne-energie zijn er nog andere vormen van energieopwekking die een duurzaam alternatief bieden. In Limburg bestaan innovatieve technieken met grote potentie om een belangrijke bijdrage te leveren aan de landelijke energietransitie. Denk aan Mijwater B.V., geothermie en andere warmtenetten. De Provincie moet een belangrijke rol spelen in de doorontwikkeling van deze [innovatieve energieconcepten](#).

Netbeheerders spelen een cruciale rol binnen de energietransitie. Zij dienen standaard-netwerken te upgraden naar Smart Grids. Vanuit haar aandeelhouderspositie zal de Provincie Enexis faciliteren, enthousiasmeren en stimuleren om hun rol te pakken.

De energietransitie is een [internationale opgave](#). Keuzes in het buitenland kunnen impact hebben op onze provincie en andersom. De Belgische regering heeft de ambitie uitgesproken om in 2025 alle kerncentrales, waaronder Tihange, te sluiten. Dit betekent dat België dan nieuwe energieopwekking nodig heeft die zij mogelijk niet tijdig zelf kan realiseren. Door een herstart van de Clauscentrale in Maasbracht, door de inzet van alternatieve energiebronnen en door een verbinding tussen het Nederlands en Belgische elektriciteitsnet kunnen we België helpen in de energietransitie en kan Tihange mogelijk sneller worden gesloten.

Tot slot moeten we niet alleen oog hebben voor het opwekken van duurzame energie, maar ook voor de [opslag](#) daarvan. Duurzame energiebronnen, zoals windmolenparken of zonnepanelen, leveren niet continu energie. Op sommige momenten produceren ze juist veel meer energie dan er gebruikt wordt. De uitdaging is om een manier te vinden, waarop we op grote schaal energie kunnen opslaan. Zo kunnen we de extra energie die is opgewekt bij hevige wind en felle zon ook later gebruiken als het windstil en bewolkt is.

ACTIEPUNTEN VOOR DE PROVINCIE LIMBURG

- 1 Ondersteun energiecoöperaties die een wijk of dorp willen verduurzamen met zonnepanelen of windmolens.
- 2 Continueer de duurzaamheidsleningen en subsidies voor gezinnen en verenigingen die hun (club)huis willen verduurzamen.
- 3 Maak samen met gemeenten, scholen, ziekenhuizen en maatschappelijke instellingen werk van de verduurzaming van alle publieke en semi-publieke gebouwen in Limburg.
- 4 Wijs in de nieuwe omgevingsvisie en/of omgevingsplannen ontwikkelgebieden aan voor windparken en zonneweides.
- 5 Zorg dat Chemelot de afspraken over reductie en hergebruik van CO2 en restwarmte uitvoert.
- 6 Faciliteer de doorontwikkeling van innovatieve energieconcepten zoals geothermie, Mijwater B.V., andere warmtenetten en nieuwe vormen van energieopslag.
- 7 Stimuleer ondernemers om actief invulling te geven aan duurzaamheidsmaatregelen, waaronder het plaatsen van zonnepanelen op bedrijfsgebouwen en bedrijventerreinen. Dit kan via revolverende stimuleringsmaatregelen maar ook door randvoorwaarden te stellen bij vergunningverlening.
- 8 Maak afspraken met woningcorporaties over de verduurzaming van de woningvoorraad.
- 9 Houd rekening met duurzame ontwikkelingen in de buurlanden en kijk of we elkaar kunnen helpen. Er bestaat onder grote groepen Limburgers en in de Euregio Maas-Rijn terechte zorg over de veiligheid van de verouderde kencentrale in Tihange, met name de scheurtjes in kernreactor T2. De inzet van de Clauscentrale en andere alternatieve energiebronnen kan een bijdrage leveren om het versneld sluiten van Tihange in ons buurland mogelijk te maken en de energievoorziening toch op pijl te houden. De provincie dient zich in haar Euregionale contacten hiervoor in te zetten.
- 10 Gemeenten met doordachte duurzaamheidsplannen kunnen in de Provincie een ontwikkelpartner vinden.

Oog voor elkaar

De wereld ligt aan onze voeten. Door smartphones en social media kunnen we op ieder moment en op elke plek in contact komen met familie, vrienden en vreemden aan de andere kant van de wereld. Digitalisering zorgt voor de internationale verspreiding en toegankelijkheid van een gigantische hoeveelheid aan informatie. Ook onze mobiliteit is enorm toegenomen: van de wereldreizen die studenten nu maken, konden hun ouders alleen maar dromen.

Al deze ontwikkelingen hebben impact op onze manier van samenleven. Het [verenigingsleven](#) verandert. Het aantal leden neemt af. Jongeren laten zich moeilijker binden. Ze willen zich wel inzetten en verenigen, maar doen dat op andere manieren. Meer ad hoc en themagericht. Hoe blijven verenigingen aantrekkelijk voor de nieuwe generatie en kunnen ze zich aanpassen aan nieuwe behoeften? Op die vraag moeten onze Limburgse muziekverenigingen en sportclubs een antwoord gaan vinden. De ondersteuningsorganisaties Huis voor de Kunsten en Limburg Sport moeten verenigingen hierbij helpen.

Materiële vooruitgang is ook niet het antwoord op alles. Sterker nog: door de globalisering en digitalisering neemt de behoefte aan menselijk contact, kleinschaligheid, gemeenschapszin en zingeving (normen en waarden) alleen maar toe. De opkomst van allerlei [gemeenschapsinitiatieven](#) in Limburg getuigen hiervan. Bijvoorbeeld een stichting van vrijwilligers die zorgwoningen ontwikkelt voor ouderen in het dorp met een smalle beurs. Of een supermarkt gerund door een coöperatie van inwoners die zelf het assortiment bepalen en inkopen bij biologische boeren en leveranciers uit de eigen streek. Voorbeelden hiervan zijn de coöperatie Gedeelde Weelde en de Loco-tuinen in Maastricht en D'r Moostuin in Berg en Terblijt. Het zijn dit soort initiatieven die in een globaliserende wereld de menselijke maat bewaren. Ze verdienen ondersteuning van de Provincie Limburg.

De snel veranderende wereld doet ons ook nadenken over onze eigen [identiteit](#). Wat maakt Limburg tot Limburg? Wat verbindt de Limburgers? Welke gebruiken, uitingsvormen en tradities willen wij behouden en doorgeven aan onze kinderen? En welke zijn misschien toe aan vernieuwing? Het is de cultuur, in al haar verschijningsvormen, die zich bezighoudt met deze vragen. Cultuur verrast, ontroert, verbindt, inspireert, choqueert, en houdt ons een spiegel voor. Het CDA Limburg hecht aan de intrinsieke waarde van cultuur: een waarde die het materiële bestaan overstijgt.

Limburg is van oudsher rijk aan cultuur: van harmonieën, fanfares en koren tot carnaval en schutterijen. En daar zijn allerlei nieuwe vormen bij gekomen, zoals *hiphop*, *breakdance*, *murals* en nog veel meer. Zo trekt het jaarlijkse Internationale Breakdance Event Notorious IBE in Heerlen wereldwijde deelnemers en bezoekers aan. Het CDA Limburg pleit voor een cultuurbeleid dat aandacht heeft voor gevestigde cultuur, maar ook openstaat voor nieuwe culturele stromingen. Het zijn vooral jongeren die zich aangetrokken voelen tot deze [nieuwe cultuuruitingen](#). Ook zij moeten zich thuis voelen in Limburg.

*“Gewoon:
handen uit
de mouwen!”*

“Mensen die vereenzaamd zijn of een smalle beurs hebben een fijne oude dag bezorgen. Dat is mijn drijfveer. Daarom hebben we met vrijwilligers en buurtbewoners een stichting opgericht om in het voormalige Elisabeth Stift-klooster 26 zorgwoningen te realiseren. Daarvoor is de inzet nodig van velen en zeer zeker van de overheid. De bureaucratie was hier ver te zoeken en dat houden we zo. Gewoon: handen uit de mouwen! Geen dag is hier hetzelfde. Samen met particulieren en de gemeente komen we tot creatieve en praktische oplossingen. Heeft de kinderopvang wat nodig geven we daar de helpende hand, maar ondertussen bouwen we ook gestaag door aan zorgappartementen en bieden we de juiste zorg op maat. Het belangrijkste moment van de dag is de maaltijd, dan komen we allemaal samen en dat smaakt iedere dag nog steeds naar meer.”

Iedere Limburger moet kunnen **meedoen** aan cultuur en sport. Het CDA Limburg vindt dat het niet uitmaakt of je uit een arm of een rijk gezin komt: alle kinderen moeten de kans krijgen om bijvoorbeeld dansles te volgen of te sporten bij een voetbalclub. Het Jeugdfonds Cultuur en Sport en Stichting Leergeld betalen de contributie of het lesgeld voor kinderen uit gezinnen met weinig geld. De Provincie moet deze fondsen blijven ondersteunen. Daarnaast zien we dat er bepaalde doelgroepen zijn die minder vanzelfsprekend in aanraking komen met of deelnemen aan cultuur. Bijvoorbeeld mbo'ers en leerlingen in het speciaal onderwijs. De Provincie moet initiatieven ondersteunen die deze groepen in contact brengen met cultuur.

Evenementen zoals het Wereld Muziek Concours, Pinkpop en het Zomerparkfeest zetten Limburg muzikaal op de kaart. Tegelijkertijd zien we dat verenigingen en muziekscholen kampen met een dalend aantal leden en leerlingen. Kinderen komen niet meer vanzelf in aanraking met muziek. Wij vinden dit een gemis in hun ontwikkeling. Het CDA Limburg pleit voor meer muziek in de klas, zodat leerlingen op een laagdrempelige manier kennis kunnen maken met zang en het bespelen van instrumenten. De Provincie moet daarom het Masterplan **Muziekonderwijs** (DOOR!) blijven ondersteunen.

Er is genoeg geïnvesteerd in stenen en mooie gebouwen. Waar het echt om gaat, is dat het in en rondom die gebouwen bruist van cultuur. Culturele instellingen die een meerjarige subsidie ontvangen van de Provincie, zoals de philharmonie zuidnederland en de drie Limburgse musea (Bonniefant museum, Museumplein Limburg en het Limburgs Museum) moeten meer **eigen inkomsten** genereren uit sponsoring van bedrijven en *crowd funding*. Zo komt er meer geld beschikbaar voor nieuwe culturele initiatieven en cultuurmakers.

De cultuursubsidies van de Rijksoverheid zijn scheef verdeeld over Nederland. Zeeland, Brabant en Limburg ontvangen 1,33 euro per inwoner aan rijkssubsidie voor cultuur. Dat bedrag is vele malen lager dan de 145 euro, 81 euro en 31 euro die respectievelijk Amsterdam, Den Haag en Rotterdam per inwoner ontvangen. Het CDA Limburg pleit voor een eerlijkere verdeling. Daarom moet de Provincie Limburg de **Stedelijke Cultuurregio Zuid** nog sterker profileren in Den Haag. De gevestigde cultuurinstellingen komen voor een groot deel uit Zuid-Limburg. Daarom moet de Provincie het aanvalsplan doorzetten om het cultuuraanbod in Noord- en Midden-Limburg verder te ontwikkelen.

Ons erfgoed, bestaande uit talloze monumenten, urbane fabriekslocaties zoals de Sphinx, dialecten en lokale geschiedenissen, vertelt het verhaal waar wij Limburgers vandaan komen. Het is de uitdaging voor erfgoedinstellingen en streektaalorganisaties om dit verhaal op een aantrekkelijke, toegankelijke manier te vertellen aan een breed publiek. Dat vraagt om meer onderlinge samenwerking en vernieuwing. De aanpak van de nieuw opgerichte Coöperatie Erfgoed Limburg is een stap in de goede richting.

Er zijn ook mensen die minder goed mee kunnen met alle snelle veranderingen om ons heen. Of mensen die om welke reden dan ook in een sociaal isolement raken. Het kan iedereen overkomen. Gelukkig zijn er vele **vrijwilligers** en maatschappelijke organisaties die zich inzetten voor de medemens. Iedere dag werken zij aan een zinvolle dagbesteding voor ouderen, aan de emancipatie van lesbiennes en homoseksuelen, aan de begeleiding van nieuwkomers, of aan de participatie van gehandicapten in Limburg. Het CDA Limburg vindt dat de Provincie hun onmis-

bare inzet moet ondersteunen. Daarbij is het altijd van belang dat subsidies aan **maatschappelijke organisaties** zo veel mogelijk worden ingezet voor concrete activiteiten met de doelgroep.

Het CDA Limburg ziet kansen in het plan van de landelijke regering voor een vrijwillige **maatschappelijke diensttijd** voor jongeren. De Provincie Limburg moet samen met maatschappelijke organisaties en scholen zorgen dat jongeren de kans krijgen voor een maatschappelijke stage op vrijwillige basis. Daarmee helpen ze niet alleen anderen, maar werken ze ook aan hun eigen ontwikkeling.

Cijfers over de **gezondheid** van Limburgers liggen nog altijd lager dan in de rest van Nederland. Het onderzoek 'De Limburg-factor' van GGD Zuid-Limburg biedt aanknopingspunten om dit te veranderen. De belangrijkste inzet is preventie: Hoe voorkomen we een ongezonde levensstijl? Hierin spelen gezonde voeding, voldoende beweging en een zinvol bestaan een belangrijke rol. Met een preventieve aanpak voorkomen we dat fysieke en mentale gezondheidsproblemen uit de hand lopen, met alle hoge kosten voor langdurige zorg van dien. Gezondheidsverschillen manifesteren zich echter al op het moment van geboorte. We zien dat kinderen die in arme wijken ter wereld komen, bij de geboorte al ongezonder zijn. Het CDA Limburg vindt dat elk kind een zo gezond en kansrijk mogelijke start in het leven verdient.

Mantelzorg is een groot goed. Dankzij de persoonlijke aandacht van familie, vrienden en burens helpen we mensen met een tijdelijke of chronische zorgbehoefte de dag door. Maar wie zorgt er voor de mantelzorger? Door de vergrijzing zijn er steeds meer ouderen die zorg nodig hebben. Tegelijkertijd hebben mantelzorgers vaak nog een baan en een gezin. Het risico bestaat dat de mantelzorger zelf overbelast raakt en ziek wordt. Daarom is het zo belangrijk dat, wanneer de zorgbehoefte te zwaar wordt, op tijd professionele hulpverlening wordt ingeschakeld.

Eenzaamheid onder ouderen is een toenemend probleem. Meer dan de helft van de 75-plussers in Nederland geeft aan zich in meer of mindere mate eenzaam te voelen. Die eenzaamheid begint vaak bij het stoppen met werken, het wegvallen van een geliefde of het niet zo gemakkelijk meer naar buiten kunnen. Het CDA vindt dat de Provincie Limburg het landelijke Actieprogramma 'Eén tegen eenzaamheid' van minister De Jonge actief moet ondersteunen. De vrijwillige maatschappelijke stage van jongeren kan onder andere hiervoor worden ingezet.

Er is voldoende onderzoek gedaan naar gezondheid en er zijn genoeg platforms opgericht. Het is tijd voor actie vanuit een **samenhangende aanpak** met één ondersteuningsstructuur, waaraan alle partijen zich committeren. Preventie, mantelzorg en eenzaamheid zouden hierin de speerpunten moeten zijn. Het CDA Limburg pleit voor zo veel mogelijk concrete actie met de doelgroep, jong en oud. De gezonde basisschool van de toekomst, waarbij kinderen op school kennis maken met gezond eten, is hiervan een goed voorbeeld. De nieuwe organisatie Burgerkracht Limburg (voorheen Huis voor de Zorg) moet dit soort initiatieven ondersteunen.

Ook sporten is gezond. En vooral leuk en ontspannend. **Sporten** kan een geweldige manier zijn om mensen met elkaar in contact en in beweging te brengen en talenten te ontdekken en ontwikkelen. Het programma Jongeren Op Gezond Gewicht en het project Ben Bizzie in Meijel zijn hiervan interessante voorbeelden. De Provincie moet dergelijke projecten ondersteunen. Voor kinderen en jeugd is buiten spelen en bewegen bijzonder van belang. De Provincie moet

vrijwilligers in het [jeugdwerk](#) ondersteunen. Daarnaast is een basisinfrastructuur van regionale sportaccommodaties belangrijk. De Provincie moet daarom initiatieven voor Regionale Trainingscentra (RTC), Nationale trainingscentra (NTC) en Veilig Wieleromgevingen (VWO) ondersteunen die voldoen aan een regionale behoefte van sporters en sportclubs.

Sinds 2018 werkt de Provincie Limburg met zogenaamde [sporttakplatforms](#). In deze platforms komt een vertegenwoordiging van alle Limburgse sportverenigingen en sportorganisaties van een bepaalde sport bij elkaar om samen een jaarplan op te stellen. In dit jaarplan bepalen zij zelf hun prioriteiten op het gebied van evenementen, talentontwikkeling en accommodaties. De Provincie subsidieert vervolgens dit jaarplan. Het CDA Limburg juicht deze werkwijze toe, want zo bepalen niet de politici of ambtenaren waar het geld naar toe moet, maar de sporters zelf. Zo zijn er al platforms voor wielrennen, paardensport, handbal, triatlon en atletiek en running. De nieuwe organisatie Limburg Sport (voorheen Huis voor de Sport en Topsport Limburg) heeft een belangrijke taak om de sporttakplatforms te ondersteunen.

Het CDA Limburg wil meer aandacht voor [gehandicaptensport](#). Daarvoor zijn vaak aangepaste sportfaciliteiten nodig. Wij steunen daarom de ambitie om van sportlandgoed De Haamen in Beek hét centrum voor gehandicaptensport in Limburg te maken. Zo zorgen we ervoor dat er meer faciliteiten komen voor gehandicapten die een sport willen beoefenen.

Limburg ligt in een bruisende, [internationale cultuurregio](#) met veel potentie. Met onder meer een Toneelacademie, een conservatorium, een philharmonie en evenementen zoals de Nederlandse Dansdagen en Cultura Nova beschikken we over een hoogwaardige culturele infrastructuur. Bovendien zijn we omringd door steden als Hasselt, Luik, Düsseldorf en Aken met ieder een prachtig aanbod van cultuur en sport. Denk aan de koninklijke schouwburg in Luik, het theater in Aken, de opleiding voor pop- en rockmuziek aan de Hogeschool PXL in Hasselt of aan de windtunnel voor wielrentrainingen van Flanders' Bike Valley in Beringen. Het CDA Limburg pleit voor het bundelen van krachten met onze burens, zodat er een eureginaal cultuur- en sportaanbod ontstaat dat elkaar aanvult en versterkt.

ACTIEPUNTEN VOOR DE PROVINCIE LIMBURG

- 1 Ondersteun initiatieven van vrijwilligers en coöperaties die zich inzetten voor hun medemens en leefomgeving. Wees daarbij flexibel: zo min mogelijk voorwaarden en rompslomp.
- 2 Ondersteun het Jeugdfonds Cultuur en Sport, Stichting Leergeld en Basissport Limburg zodat ook kinderen en jongeren uit arme gezinnen lid kunnen worden van een sport- en/of cultuurvereniging.
- 3 Blijf investeren in het Masterplan Muziekonderwijs DOOR!, zodat alle Limburgse kinderen en jongeren kennis kunnen maken met muziek.
- 4 Stimuleer de gevestigde cultuurinstellingen via subsidiebeschikkingen om meer eigen inkomsten te halen uit sponsoring en *crowdfunding*, zodat hun beschikbaar budget groter wordt.
- 5 Ontwikkel subsidieregelingen die openstaan voor nieuwe soorten cultuuruitingen, naast het blijven ondersteunen van de Limburgse muziekgezelschappen (LBM), tamboerkorpsen (LBT), Verbindend Netwerk Koorzang (VNK), Amateurtoneelverenigingen (LFA) en schutterijen (OLS).
- 6 Stimuleer via subsidiebeschikkingen de samenwerking en vernieuwing bij de erfgoed- en streektaalorganisaties, zodat de verhalen van Limburg aantrekkelijk worden voor een breed en nieuw publiek. De Provincie moet zich inzetten om monumentale (kerk) gebouwen te behouden en eigenaren en omwoners helpen met het vinden van nieuwe, passende bestemmingen.
- 7 Blijf het werk van maatschappelijke organisaties waarderen en ondersteunen. Bewaak dat subsidies zo veel mogelijk ten goede komen aan concrete actie met de doelgroep.
- 8 Stimuleer maatschappelijke organisaties in het organiseren van stageplaatsen voor jongeren. Hiermee kan ook een bijdrage worden geleverd aan het landelijke Actieprogramma 'Eén tegen eenzaamheid'.
- 9 Organiseer een gezamenlijke gezondheidsaanpak vanuit één ondersteuningsstructuur met alle Limburgse gezondheidsorganisaties. Daarbij moet er specifiek aandacht zijn voor het feit dat er de komende jaren steeds meer ouderen in onze samenleving zullen zijn.
- 10 De regionale media zoals Dagblad de Limburger, L1 en diverse streekomroepen en -literatuur dragen bij aan de Limburgse identiteit en verdienen waardering.
- 11 Continueer het werken met sporttakplatforms, zodat de sporters zelf over de toekomst van hun sport kunnen beslissen.
- 12 Ondersteun sportaccommodaties die voldoen aan regionale behoeften, zoals RTC's, NTC's en VWO's.
- 13 Steun de ambitie om van sportlandgoed De Haamen hét centrum voor gehandicaptensport van Limburg te maken.
- 14 Stimuleer samenwerking met cultuurinstellingen in onze buurlanden, zodat er een eureginaal cultuur- en sportaanbod ontstaat dat elkaar aanvult en versterkt.
- 15 Blijf vrijwilligers die een sportief of cultureel evenement met regionale aantrekkingskracht organiseren, ondersteunen vanuit de versoepelde Stimuleringsregeling Bovenlokale Evenementen.

Iedereen doet mee

Het gaat goed met de Limburgse economie. De crisisjaren zijn voorbij. Bedrijven groeien en breiden uit. Steeds meer bedrijven van buiten onze provincie willen zich hier vestigen. Dankzij het harde werk van vele Limburgse ondernemers ontstaan nieuwe banen.

Maar er zijn ook zorgen. De [arbeidsmarkt](#) verandert ingrijpend en in hoog tempo. In Limburg ontstaat een tekort aan arbeidskrachten, zoals in de techniek, de zorg en het onderwijs. Tegelijkertijd worden veel jongeren opgeleid voor banen die over een paar jaar niet meer zullen bestaan. Ontwikkelingen zoals digitalisering en robotisering maken het moeilijk om te voorspellen hoe de arbeidsmarkt er over tien jaar uitziet. Meer dan ooit is het van belang dat werknemers zich blijven ontwikkelen en breed inzetbaar zijn.

Het aantal [vacatures](#) in Limburg is sinds 2013 bijna verdubbeld van 36.000 naar bijna 60.000. Tegelijkertijd zit 33% van de werkzoekenden zonder startkwalificatie. Vijftigplussers die hun baan verloren hebben in de crisis komen moeilijk terug aan het werk. De grote uitdaging voor de komende jaren is niet om te zorgen dat er genoeg banen zijn, maar om te zorgen dat werkzoekenden klaar zijn voor de vacatures van morgen.

Er zijn altijd mensen die minder goed in staat zijn om zich aan te passen aan de snel veranderende arbeidsmarkt. Ze groeien op in gezinnen waar kansen minder vanzelfsprekend zijn. Of ze hebben een handicap waardoor ze moeilijker binnen de bestaande structuren kunnen functioneren. Het CDA Limburg streeft naar een economie waarin iedereen meedoet. De uitvoering van de Sociale Agenda, gericht op economische structuurversterking, wordt versterkt doorgezet. Werk, in welke vorm dan ook, biedt mensen bestaanszekerheid, zingeving en de mogelijkheid om talenten te ontwikkelen. Vrijwilligerswerk is ook een vorm van werk en kan voor werklozen (tijdelijk) een andere manier zijn om bij te dragen dan een betaalde baan. Ons uitgangspunt is wat mensen wél kunnen. Iedereen kan zichzelf ontwikkelen en een [waardevolle bijdrage](#) leveren aan zijn omgeving.

Het midden en klein bedrijf (MKB) is de ruggengraat van de Limburgse economie. 99% van de Limburgse bedrijven behoort ertoe. Het zijn vaak juist deze kleinere (familie)bedrijven die de lokale sportclub sponsoren en bijdragen aan de leefbaarheid in het dorp. Het CDA pleit voor een herwaardering van het kleinschalige, ambachtelijke en sociaal betrokken ondernemerschap van MKB'ers. De Provincie kan het [MKB](#) op verschillende manieren ondersteunen. Kleine ondernemers maken vaak lange dagen en hebben geen tijd om zich te verdiepen in allerlei regels en procedures van de overheid. Als ze willen uitbreiden, een vergunning nodig hebben of een lening willen afsluiten, zijn ze gebaat bij makkelijke en snelle procedures. Regionale ondernemersloketten kunnen MKB'ers helpen door de weg te wijzen, te ontzorgen en het proces te versnellen. Via het MKB-leningenfonds en het LIOF kunnen MKB'ers die willen starten, uitbreiden of innoveren een aantrekkelijke financiering aangaan.

Sinds 2015 kampen veel gemeenten met financiële tekorten in het [sociaal domein](#). Ook bij de werkbedrijven. Budget voor een creatieve aanpak van werkloosheid ontbreekt. De Provincie Limburg kan hierin helpen door projecten te ondersteunen van werkgevers die werklozen aan het werk helpen, zoals bij VDL Nedcar. De uitdaging is om dit ook mogelijk te maken bij het

MKB. Ook het MKB kampt immers met personeelstekort. Zij hebben vaak niet de tijd en ruimte om hun vacatures in te vullen met mensen uit de Participatiewet, want die hebben intensievere begeleiding nodig op de werkvloer. Verschillende voorbeelden in Limburg laten zien dat MKB'ers die hun krachten bundelen hierin veel kunnen bereiken. Bijvoorbeeld de coöperatie InMenz of het project met Beej Benders in Venlo. Het CDA gelooft in dit soort samenwerkingsvormen en vindt dat de Provincie deze moet ondersteunen.

Limburg ligt midden in Europa. Dat betekent enerzijds dat Limburgse bedrijven hun producten en diensten kunnen verkopen en personeel kunnen werven in België en Duitsland. Anderzijds kunnen Limburgse werkzoekenden ook een baan vinden bij Belgische en Duitse bedrijven. Toch is dat geen makkelijke stap om te zetten. Dat ligt aan verschillen in taal en in regelgeving over belastingen, pensioen en sociale zekerheid. Onbekend maakt ook onbemind. Dat begint bij onze jongeren. Daarom moet de Provincie uitwisselingen en stageplekken voor studenten in de **Euregio** stimuleren. Daarbij is het essentieel om voor studenten inzichtelijk te maken welke stage- en opleidingsmogelijkheden er over de grens al allemaal zijn. Daarnaast moet er meer aandacht komen voor de buurtalen Duits en Frans. Scholen en onderwijsinstellingen die meer les willen geven in buurtalen moeten ondersteund worden. De Provincie moet de samenwerking tussen euregionale kennisinstituten stimuleren (Europese Universiteit).

Het onderzoeksinstituut ITEM onderzoekt in opdracht van de Provincie hoe nationale regelgeving verbeterd kan worden, zodat wonen en werken over de grens makkelijker wordt. Het is nu zaak om de **regelgeving** vanuit Den Haag ook daadwerkelijk te verbeteren. De landelijke regering heeft in het Regeerakkoord opgenomen dat ze “werk maakt van het wegnemen van belemmeringen die mensen ervaren in de grensregio's.” Wij zullen hiervoor de samenwerking zoeken met CDA-staatssecretaris Knops van Binnenlandse Zaken. De Grensinfopunten helpen grenswerkers met vragen over belastingen, pensioen en sociale zekerheid. Hiervoor vragen we van de Rijksoverheid een structurele bijdrage.

De Limburgse overheid investeert al enkele jaren in de **Brightlands** Campussen: de Chemelot Campus in Sittard-Geleen, de Health Campus in Maastricht, de Greenport Campus in Venlo en de Smart Services Campus in Heerlen. Dit zijn ontmoetingsplaatsen waar bedrijven, kennisinstellingen en de overheid samenwerken aan innovaties die het leven gezonder, makkelijker en aangenamer maken. Zo ontstaan nieuwe bedrijven en banen en blijft onze economie relevant voor de toekomst.

Het CDA Limburg gelooft in de toegevoegde waarde van de campussen voor onze Limburgse economie. Extra investeringen in de economische structuur en infrastructuur kunnen betaald worden uit de indexering van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Om het campusbeleid nog succesvoller te maken, is het nuttig om de effectiviteit van projecten vaker te toetsen aan onafhankelijk onderzoek. Vooralsnog zijn vooral universiteiten en hogescholen betrokken, omdat innovatie vaak voortkomt uit wetenschappelijk onderzoek. Maar de campussen zijn ook relevant voor **mbo'ers**. Het CDA wil het mbo structureel betrekken in het campusbeleid. Ook MKB moet meer betrokken worden bij en meeprofiteren van de ontwikkelingen en innovatie op de campussen.

De Limburgse **land- en tuinbouwsector** is van grote economische betekenis. Met een totale toegevoegde waarde van 2,6 miljard euro voor de hele agrofood-keten is de sector goed voor 8% van de Limburgse economie en ruim 35.000 fte aan banen. Het CDA Limburg is van mening dat de land- en tuinbouwsector daarmee een onmisbare drager is van de Limburgse economie en een sector is waar we trots op zijn. De wereldvoedselproblematiek maakt de sector alleen maar relevanter.

De Brightlands campus Greenport Venlo moet een belangrijkere rol spelen in de ontwikkeling van een toekomstbestendige land- en tuinbouw. Bijvoorbeeld door onderzoek naar nieuwe verdienmodellen, duurzamere productie en de reductie van emissies. Daarbij is de verbinding met andere campussen zoals Brainport Eindhoven, Wageningen University en Agropolis in Kinrooi van belang.

In sommige sectoren is het tekort aan arbeidskrachten zo groot dat de inzet van **arbeidsmigranten** noodzakelijk is. Deze arbeidsmigranten zorgen ervoor dat Limburgse bedrijven ook op piekmomenten genoeg productie kunnen leveren om aan de vraag van hun klanten te voldoen. Het CDA vindt dat deze arbeidsmigranten een waardevolle bijdrage leveren aan Limburg en een fatsoenlijke (tijdelijke) woonplaats verdienen. Een veelgehoorde klacht is dat arbeidsmigranten het werk van de Limburger zouden 'inpikken.' Feit is dat het werk in sommige sectoren zonder arbeidsmigranten niet gedaan wordt. Als we arbeidsmigranten daar niet inzetten, hebben de bedrijven een probleem. Dan komen ook de banen van de Limburgers op de tocht. Ook wetenschappelijk onderzoek wijst erop dat (arbeids)migratie de eigen economie juist versterkt. Het is wel van belang om per sector te kijken wat nodig is. In sectoren waar genoeg Limburgse werkzoekenden voor handen zijn, is het zaak om hen eerst in te zetten en te activeren.

Het is van groot belang dat publieke organisaties werken aan een open cultuur met ruimte voor diversiteit. Wij willen de discussie over **diversiteit** aanmoedigen om de bewustwording te vergroten. Het CDA Limburg vindt daarom dat de Provincie in haar eigen aanstellings- en benoemingenbeleid de prioriteit moet leggen bij kwaliteit, maar van daaruit ook rekening moet houden met diversiteit. Bij opdrachtverleningen moet de Provincie inzetten op Social Return On Investment (**SROI**), waarmee tijdelijke banen, stages en ontwikkelplekken gecreëerd worden voor mensen uit de Participatiewet.

Kunstmatige intelligentie, big data en block chain zijn booming. Ze bieden kansen om ondernemerschap en dienstverlening radicaal te veranderen en te verbeteren. De Smart Services Campus in Heerlen is een ideale broedplaats voor kleine en grote ondernemers om met deze toepassingen te experimenteren. Door het **Brightlands Data Center**, een samenwerking tussen het CBS en de Provincie Limburg, verder te ontwikkelen kan het provinciebeleid meer gestaafd worden op basis van objectieve data over thema's als economie, gezondheid en duurzaamheid.

Het CDA Limburg beseft dat **Maastricht-Aachen-Airport** (MAA) belangrijk is voor de economie in Limburg, maar beseft ook dat de milieu- en geluidsoverlast storend is voor de omwonenden en het toerisme in het Mergel- en Heuvelland. Het CDA is daarom voorstander van een gematigd en gecontroleerd groeibeleid van MAA. De Provincie en MAA dienen belanghebbenden (dus ook inwoners en de toeristische sector) vanuit een pro-actieve houding vroegtijdig

“Iedereen verdient een goede en eerlijke start in Limburg. De taal leren staat daarbij op nummer 1.”

“Achtien jaar geleden volgde ik bij het ROC in Venray een cursus Nederlandse taal. Door het spreken van de taal voelde ik me snel thuis in Nederland. Iedereen verdient een goede en eerlijke start in Limburg. De taal leren staat daarbij op nummer 1. Limburg is een provincie waarin ook veel werk gedaan wordt door arbeidsmigranten. Dit zijn vaak short stay-migranten, maar ook permanente arbeidsmigranten die deel uit maken van de gemeenschap. Ieder mens heeft iets anders nodig in zijn proces om hier te werken, zich thuis te voelen en wellicht op den duur ook te vestigen. Huisvesting is hierin enorm belangrijk. Daar moet de overheid echt stappen in maken op korte termijn. In de uitzendbranche staan veel vrouwen aan de top en is het bekleden van een hoge functie volledig geaccepteerd. Het zou mooi zijn als méér bedrijven en ook overheden de positieve beeldvorming, die ik zelf ervaar, ook uitdragen.”

bij plannen te betrekken. Ze moeten rekening houden met de belangen van iedereen en niet alleen de economische voordelen laten prevaleren. Daarnaast moet er meer aandacht komen voor de grensoverschrijdende milieuproblematiek door het Belgisch vliegverkeer in zuidelijk Zuid-Limburg, dat is toebedeeld aan de Belgische luchtverkeersleiding.

De Europese Unie heeft in 2018 vier miljoen euro toegezegd om te testen of Zuid-Limburg geschikt is voor de komst van een zogeheten [Einstein-telescoop](#). Dit is een hypermodern meetstation onder de grond, bedoeld om zwaartekrachtgolven te detecteren. De Provincie moet hiervoor blijven lobbyen. Als het meetstation uiteindelijk in Zuid-Limburg komt, levert dit directe en indirecte werkgelegenheid op en wordt Limburg nog meer op de kaart gezet als high-tech regio waar de innovaties van de toekomst plaatsvinden.

De toekomst van onze economie en arbeidsmarkt begint bij ons [onderwijs](#). De grootste uitdaging is om het onderwijs aan te laten sluiten op de vraag van werkgevers. Jongeren moeten vandaag opgeleid worden voor de banen van morgen. De tijd dat mensen hun hele leven bij één werkgever blijven is voorbij. Het aanpassingsvermogen van de werknemer wordt belangrijker. Een leven lang leren is een belangrijk ideaal, maar dit moet in de praktijk wel mogelijk zijn. Dat vraagt om een flexibel opleidingsaanbod. Bijscholing moet ook in de avonden of in het weekend kunnen plaatsvinden. En werknemers die een specifieke kennis of vaardigheid willen bijleren, moeten niet vastzitten aan een complete opleiding van een half jaar. Maar het vraagt ook om werkgevers die bereid zijn te investeren in hun personeel. De Provincie moet stimuleren dat scholen in samenspraak met het bedrijfsleven cursussen op maat ontwikkelen die de inzetbaarheid van werknemers vergroten.

Speciale aandacht is nodig voor sectoren met een groeiend arbeidstekort. Denk aan techniek, zorg en onderwijs. Technische [vakopleidingen](#) zijn minder populair bij jongeren, terwijl aan deze beroepskrachten juist een groeiend tekort is. Het CDA pleit voor een charmeoffensief voor de vakopleidingen en beroepen in de zorg, horeca/toerisme, techniek, het onderwijs en de agrarische sector. Bijvoorbeeld door jongeren al vroeg op school kennis te laten maken met technische beroepen en bedrijven en door samen met de lerarenopleidingen een gezamenlijke aanpak te ontwikkelen om het beroep leraar sterker te positioneren.

ACTIEPUNTEN VOOR DE PROVINCIE LIMBURG

- 1 Ondersteun regionale projecten met ondernemers, waarmee mensen uit de Participatiewet aan het werk worden geholpen.
- 2 Stimuleer buurttaalonderwijs en stageplekken in de Euregio. Maak voor studenten inzichtelijk en toegankelijk welke mogelijkheden er allemaal al zijn.
- 3 Dring bij Den Haag aan om regelgeving voor grenswerkers te vergemakkelijken en de grensinformatie structureel te financieren.
- 4 Investeer in de doorontwikkeling van de Brightlands campussen en maak het campussenbeleid effectiever door onafhankelijk evaluatieonderzoek en door het MKB en het mbo meer te betrekken.
- 5 Biedt hulpverlening aan MKB'ers via regionale ondernemersloketten.
- 6 Blijf inzetten op de koploperpositie die de Limburgse land- en tuinbouw heeft op het gebied van innovatie. Greenport Venlo moet hier een belangrijke rol in spelen en de samenwerking zoeken met ontwikkelingen in de buurlanden, zoals Agropolis in Kinrooi.
- 7 Investeer in de Smart Service Campus, zodat Limburg koploper wordt in vernieuwende dienstverlening en datagebruik.
- 8 Werk het Brightlands Data Center verder uit, zodat het provinciaal beleid meer gestaafd kan worden aan objectieve gegevens en feiten.
- 9 Continueer de lobby voor de vestiging van de Einstein-telescoop in Zuid-Limburg.
- 10 Ondersteun gezamenlijke plannen van werkgevers en onderwijs voor maatwerkopleidingen.
- 11 Start samen met werkgevers een charmeoffensief om vakopleidingen en beroepen in de zorg, horeca/toerisme, techniek, het onderwijs en de agrarische sector aantrekkelijker te maken voor jongeren.
- 12 Zet in op SROI bij opdrachtverleningen, zodat tijdelijke banen, stages en ontwikkelplekken gecreëerd worden voor mensen uit de Participatiewet.
- 13 Ondersteun regionale projecten met ondernemers, waarmee werknemers gestimuleerd worden om zich voortdurend te blijven ontwikkelen en zich breed inzetbaar te maken voor toekomstige banen en vacatures.

Aantrekkelijke leefomgeving

Limburg is een stukje buitenland in eigen land. In vergelijking met de Randstad vindt men hier prachtige natuur en een gemoedelijke sfeer. Het leven is hier goed. En wie een actieve invulling van zijn vrije tijd zoekt, vindt hier onder andere een indoor skipiste, een dierentuin, een pretpark, de Maasplassen en mountain-bikeroutes. Van heinde en ver komen toeristen om Limburg te beleven.

Hoe houden we onze provincie aantrekkelijk in de toekomst? Daarvoor moeten we voortdurend evenwicht zoeken tussen verschillende belangen: van inwoners en toeristen, stad en platteland, jong en oud, rust en activiteit, recreatie en ondernemerschap. De Provincie Limburg heeft een belangrijke verantwoordelijkheid om hierin duidelijke **ruimtelijke keuzes** maken. Voor iedereen moet er ruimte zijn, maar niet alles kan op dezelfde plek of dezelfde tijd.

De manier waarop we ruimtelijke keuzes maken in ons buitengebied is in de loop der jaren veranderd. De overheid is overgegaan van restrictieplanologie naar ontwikkelingsplanologie. De komende jaren wil het CDA inzetten op een verdere ontwikkeling naar **'uitnodigingsplanologie'**. Dit betekent dat inwoners en ondernemers primair aan zet zijn. Zij kennen hun eigen omgeving immers het beste. Het CDA wil die kennis en kunde optimaal gebruiken. Bijvoorbeeld door mensen zelf foto's en verhalen over het landschap aan te laten dragen en deze bijeen te brengen in een zogeheten landschapsobservatorium.

Het Limburgse landschap is niet alleen belangrijk vanwege de schat aan banen en inkomsten die het voor de toeristische sector in Limburg jaarlijks oplevert; ook voor de Limburger zelf is het belangrijk om in zijn vrije tijd van te kunnen genieten. Stichting het Limburgs Landschap, Natuurlijk Limburg, Instandhouding Kleine Landschapselementen (IKL Limburg), Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten spelen hierbij een belangrijke rol. Maar het landschap is van alle Limburgers. Wij ondersteunen daarom de regionale aanpak met overheden en maatschappelijke organisaties in het kader van het Programma Nationaal Landschap Zuid-Limburg en zien kansen voor deze aanpak in de Limburgse Nationale Parken. Het CDA is vanuit de gedachte van gedeelde verantwoordelijkheid een groot voorstander van een landschapsfonds, waar ook andere belanghebbenden dan de overheid aan bijdragen. Met dit landschapsfonds kan het beheer van ons mooie landschap gefinancierd worden.

De flora en fauna van Limburg verdienen bescherming. Dit gebeurt al volop. Toch worden de doelen nog niet gehaald. In het verleden heeft de Provincie Limburg vooral ingezet op uitbreiding van beschermde natuurgebieden. Dit heeft veel belastinggeld gekost, terwijl dit op zichzelf niet overal leidt tot een verbetering van de biodiversiteit. Het gaat erom de bijna 50.000 hectare aan natuurgebieden (Natura 2000 en Goudgroen) die we al hebben kwalitatief op te waarderen en op een goede manier te beheren. Het realiseren van een sterk Natuurnetwerk helpt die doelen bereiken. Daartoe is meer samenwerking op het platteland noodzakelijk. Het CDA zet zich in voor voldoende (financiële) middelen voor een adequaat natuurbeheer. Het hebben ook effect op de gebieden die stroomafwaarts liggen en andersom. Daarom is een integrale benadering van bescherming langs het hele stroomgebied van de Maas van belang.

De agrarische sector is een onmisbare component in het Limburgse landschap. Met veel zorg onderhouden en beheren onze agrariërs een groot oppervlak van Limburg. Die betrokkenheid moeten we koesteren. Het CDA Limburg pleit voor een **natuur-inclusieve landbouw**. Dit bete-

MIJN DROOM VOOR LIMBURG VOLGENS THIJS ROMPELBERG

*“Meer begrip
creëren tussen
boer en
consument.”*

“Ik zet graag de eerste stap om meer begrip te creëren tussen boer en consument. Het landschap in Limburg is vergroeid met boerderijen en de ondernemers die deze bedrijven runnen. We zijn onderdeel van het landschap en moeten er daarom goed voor blijven zorgen. De laatste tijd merk ik dat veel mensen de voedselproductie voor lief nemen en niet weten wat ervoor nodig is om goede producten in de schappen te krijgen. Aan de ene kant wil de samenleving een ‘boer-vrij’ landschap zonder grote stallen, maar aan de andere kant kopen ze wel massaal kiloknallers. Juist daarom is het belangrijk om open te praten over hoe je onderneemt in de agrarische sector, wat je bijdraagt aan de gezonde voedselketen en waar de consument in de supermarkt voor kan kiezen. Werken aan een goede toekomst voor jonge boeren in Limburg, mijn bedrijf verder ontwikkelen met de nieuwste technologie en in gesprek blijven met de samenleving; daar zet ik me iedere dag voor in.”

kent een integrale manier van werken, waarin voedselproductie, biodiversiteit, bodembeheer, waterberging en een divers landschap hand in hand gaan. Bijvoorbeeld van boeren die natuur ontwikkelen of, ondersteund door de Provincie, een deel van hun akker inzaaien met bloemen en gewassen die aantrekkelijk zijn voor boerenlandvogels. Ook maatregelen tegen bijensterfte zijn relevant. Daarmee helpen we niet alleen de bijen, maar ook de bloemen en de bestuiving van gewassen op de akker. Nieuwe hightech toepassingen kunnen helpen om de inzet van kunstmest en bestrijdingsmiddelen in te perken.

Het CDA Limburg ziet de impact die sommige delen van de agrarische sector, zoals de intensieve veehouderij (IV), kunnen hebben op hun omgeving. Het CDA wil dat er ook in de toekomst ruimte blijft voor deze sector in Limburg, maar dan is het wel noodzakelijk om stappen te zetten in verduurzaming en verbetering van de [omgevingskwaliteit](#). Om dat te kunnen monitoren is het noodzakelijk dat IV-bedrijven gaan inzetten op het *real-time* meten van emissies.

Milieucriminelen die onze schone natuur en (grond)wateren vervuilen, moeten hard worden aangepakt. Het kost de belastingbetaler veel geld om deze schade te herstellen. Het CDA Limburg vindt daarom dat het toezicht op milieucriminaliteit moet worden aangescherpt. Toezichthouders moeten bij risicobedrijven vaker ter plaatse controleren. Ook criminaliteit op het platteland en ondermijnende criminaliteit, zoals afvaldumping, productie van drugs en het witwassen van crimineel geld, vraagt om veel meer aandacht. Daar moet dan wel genoeg [politiecapaciteit](#) voor zijn. Dat slechts 32 van de 1100 extra politieagenten in Limburg worden ingezet, zoals in 2018 is besloten, is onacceptabel. Daarnaast moet veel meer geïnvesteerd worden op een betere, integrale samenwerking tussen de verschillende overheidsdiensten, zoals politie, openbaar ministerie, belastingdienst en gemeenten, om de criminaliteit effectiever te kunnen aanpakken. Alleen al de grensligging van Limburg rechtvaardigt bijvoorbeeld meer politiecapaciteit en betere samenwerking met de Douane en Koninklijke Marechaussee. Het CDA Limburg zal zich hiervoor blijven inzetten.

Het klimaat verandert merkbaar. De hoosbuien en de droogteperiodes van het afgelopen jaar getuigen daarvan. Onze leefomgeving is hier nog onvoldoende op aangepast. Dit leidt tot overstromingen en mislukte oogsten. De Provincie Limburg heeft samen met het Waterschap een belangrijke rol om onze leefomgeving bestand te maken tegen de klimaatverandering: [klimaatadaptatie](#). Maar de overheid kan dit niet alleen. Iedereen zal zijn steentje bij moeten dragen. Met kleine maatregelen kan ieder huishouden al zorgen dat de straat minder snel onder water loopt. Bijvoorbeeld door minder tegels en meer groen in de tuin, waardoor regenwater meer in de bodem kan worden opgenomen.

Het CDA Limburg is voor een realistische hoogwaterbescherming langs de Maas. Er moet een nieuw Provinciaal [Waterplan](#) komen, waarin bestaande plannen worden geherprioriteerd. Onafhankelijk onderzoek naar de te hanteren normen kan daarbij helpen. We moeten naar een dynamisch watersysteem voor droge en natte tijden, waarbij het landelijke gebied een voor-aanstaande rol krijgt. Dijkverleggingen waarbij woningen buitendijks komen te liggen, moeten zoveel mogelijk worden vermeden. Maatregelen die je stroomopwaarts neemt, hebben ook effect op de gebieden die stroomafwaarts liggen en andersom. Daarom is een integrale benadering van bescherming langs het hele stroomgebied van de Maas van belang.

In de crisistijd zijn veel plannen voor nieuwe woningbouw geschrapt. Maar de crisis is voorbij. De druk op de [woningmarkt](#) neemt toe. Er is grote behoefte aan starterswoningen en levensloopbestendige woningen. De prognose is dat, als we niet meer bouwen, in 2029 een tekort van 5.000 woningen zal bestaan. De Provincie moet daarom de realisatie van 5.000 nieuwe woningen mogelijk maken. We willen de doorstroming bevorderen en gaan uit van regionale verscheidenheid in woningbehoefte en het daarbij horende maatwerk.

We moeten wel rekening blijven houden met het feit dat de Limburgse bevolking afneemt. Dat betekent dat we niet zo maar nieuwe woningbouw op de groene weides aan de rand van dorpen en steden moeten toestaan. Renovatie van bestaande woningen en het slopen van oude huizen om nieuwe te bouwen, blijft belangrijk. Daarnaast kan het concept van flexibele woningen uitkomst bieden. Dat zijn woningen die voor 10 jaar worden neergezet op plaatsen waar de woningnood tijdelijk hoog is en daarna weer kunnen worden weggehaald. Ook de zogenaamde *Tiny Houses* kunnen in een tijdelijke woonbehoefte voorzien.

De inzet van arbeidsmigranten vraagt om goede [huisvesting](#). Is het verblijf van langere duur (*long stay*) dan vraagt dit om een andere aanpak dan bij korte duur (*short stay*). Bijvoorbeeld door meer aandacht te besteden aan integratie en het leren van Nederlands. Om overlast en verloedering te voorkomen, zijn heldere afspraken nodig over wie verantwoordelijkheid neemt voor het beheer van de woningen.

Om leegstand in binnensteden aan te pakken, zijn flexibelere bestemmingsplannen en -procedures nodig. Het compacter maken van [winkelgebieden](#), door leegstaande winkels om te bouwen naar woningen of wonen boven winkels toe te staan, maakt de binnenstad aantrekkelijker. Er is regionale afstemming nodig over een houdbare regionale retailstructuur. De Provincie Limburg moet samen met gemeenten en ondernemers heldere keuzes maken. Niet iedere gemeente kan in alle winkels voorzien. En sommige plekken zijn beter geschikt voor de vestiging van specifieke winkels dan andere.

De regio Parkstad heeft een sociaal-economische achterstand op de rest van Limburg en Nederland. Daar komt langzaam maar zeker verandering in. Met het programma [IBA Parkstad](#) en de regiodeal Transformatie Parkstad werkt de Provincie Limburg aan een aantrekkelijke, duurzame leefomgeving met meer sociaal-economische kansen voor de inwoners. In 2020 vindt de tentoonstelling van IBA Parkstad plaats. Maar de uitdagingen houden niet op in 2020. Daarom is het belangrijk om oog te hebben voor een duurzame doorwerking van de goede impulsen van IBA na 2020.

Limburg kent veel kleine dorpen. Het aantal voorzieningen neemt daar af. Gelukkig zijn er inwoners die het tij keren. Zij organiseren zelf het openbaar vervoer in de vorm van wensbussen of zorgen samen voor de aanleg van glasvezel. Het CDA Limburg hecht aan de leefbaarheid in [kleine kernen](#) en steunt initiatieven die daaraan bijdragen. Het slim combineren van maatschappelijke voorzieningen en vastgoed kan een oplossing bieden. Voorzieningen zoals de basisschool, de kinderopvang en de kinderklinieken kunnen in hetzelfde gebouw worden opgenomen in de vorm van integrale kindcentra. Zo ontstaat integrale dienstverlening en een betere exploitatie. Dergelijke combinaties zijn ook mogelijk met bibliotheken en gemeenschapshuizen. Randvoorwaarde voor provinciale subsidie is dat dit soort initiatieven worden gedragen vanuit de inwoners zelf.

Het CDA Limburg maakt zich hard voor grensoverschrijdend openbaar vervoer. Onze prioriteit ligt bij de **treinverbindingen** Amsterdam-Utrecht-Eindhoven-Heerlen/Maastricht, Luik-Maastricht-Heerlen-Aken, Eindhoven-Venlo-Düsseldorf, Weert-Hamont-Antwerpen en de Maaslijn naar Nijmegen. Er liggen dus plannen genoeg. Het gaat er nu om deze plannen samen met het Rijk zo goed mogelijk tot uitvoering te brengen.

Wat betreft onze **wegen**, moet de basis op orde zijn. De A67 tussen Venlo en Eindhoven en de A73 van Venlo naar Nijmegen zijn belangrijk voor onze logistieke bedrijven in Noord-Limburg en onze afzetmarkt in Duitsland. Op deze snelweg gebeuren regelmatig ongelukken en staan bijna dagelijks files. Dit geldt ook voor de A2 tussen Weert en Eindhoven. Verbreding van de A67 en de A2 is nodig. De komende jaren wil het CDA dat de Provincie (samen met het Rijk) blijft investeren in de verbetering van deze Rijkswegen. Vraagstukken en opgaves komen ieder apart, maar vergen oplossingen die integraal en toekomstbestendig zijn. Zo ook bij de gebiedsontwikkeling rondom de internationale hoofdverbinding A76. Een internationale hoofdverbinding die niet meer up to date is en waarin – indien gecombineerd met energietransitie, klimaatadaptatie, smart mobility concepten en economische projecten – de doorstromings- en veiligheidsproblemen kunnen worden opgelost.

Het aanleggen en verbreden van wegen lost niet alles op. Het versmallen van wegen, zoals de N271 tussen Bergen en Mook, kan echter evenmin aan de orde zijn. Het CDA Limburg vindt dat er ook oog moet zijn voor andere oplossingen. Met *smart mobility*-maatregelen kunnen we het weggebruik op een slimme manier beïnvloeden en files voorkomen. Bijvoorbeeld met live-verkeersinformatie en –reisadvies langs de snelweg, elektrische laadpalen en overstappunten voor auto-fiets-openbaar vervoer. **Mobiliteit** zal zich in de toekomst steeds meer manifesteren als een dienst (deelfietsen, deelauto's) in plaats van als een bezit (in de vorm van een eigen fiets of auto). De Provincie Limburg moet investeren in initiatieven waarmee dergelijke mobiliteitsdiensten verder worden ontwikkeld.

Fietsen en wandelen zijn de meest gezonde en milieuvriendelijke manieren om je te verplaatsen. Het CDA Limburg pleit voor maatregelen om **fietzers en wandelaars** te faciliteren. De Provincie moet bij alle provinciale wegen die nieuw of opnieuw worden geasfalteerd zorgen voor veilige, vrij-liggende fietspaden. Door recreatieve fietspaden en wandelrouters aan te leggen, ook over de landsgrenzen heen, kunnen Limburgers nog meer genieten van het Limburgse landschap.

ACTIEPUNTEN VOOR DE PROVINCIE LIMBURG

- 1 Nodig inwoners en ondernemers uit tot het ontwikkelen van het landschap en faciliteer deze ontwikkelingen door onder meer substantieel te investeren in een landschapsfonds.
- 2 Ondersteun de regionale aanpak met overheden en maatschappelijke organisaties in het kader van het Programma Nationaal Landschap Zuid-Limburg en vertaal deze aanpak naar de Limburgse Nationale Parken.
- 3 Zorg voor een goed beheer en opwaardering van de bestaande beschermde natuurgebieden.
- 4 Stimuleer natuur-inclusieve landbouw en beheermaatregelen voor biodiversiteit, waarvan het effect bewezen is.
- 5 Zet in op experimenteren met het real-time meten van schadelijke emissies bij de intensieve veehouderij om in beeld te krijgen wat er feitelijk gebeurt in de leefomgeving.
- 6 Verscherp het toezicht op risicobedrijven om milieucriminaliteit te voorkomen.
- 7 Pleit bij de nationale overheid voor de inzet van meer politie in Limburg.
- 8 Neem realistische en betaalbare beschermingsmaatregelen tegen hoog water op basis van een nieuw, integraal Waterplan met aandacht voor klimaatadaptatie in brede zin.
- 9 Flexibiliseer samen met gemeenten het woningbeleid, zodat meer starterswoningen en levensloopbestendige woningen gerealiseerd kunnen worden.
- 10 Zorg samen met gemeenten en werkgevers voor fatsoenlijke huisvesting van arbeidsmigranten.
- 11 Maak samen met gemeenten en ondernemers heldere keuzes voor een regionale retailstructuur die ook op langere termijn houdbaar is.
- 12 Investeer in de tentoonstelling IBA Parkstad in 2020 én de duurzame doorwerking van de IBA-projecten na 2020.
- 13 Ondersteun bewonersinitiatieven in kleine kernen die de leefbaarheid verbeteren, zoals de wensbussen.
- 14 Zorg dat de plannen voor de treinverbindingen Luik-Maastricht-Aken, Eindhoven-Venlo-Düsseldorf, Weert-Hamont-Antwerpen en de Maaslijn naar Nijmegen samen met het Rijk tot een goede uitvoering worden gebracht. In aansluiting op de Belgische investering op de lijn Antwerpen-Hamont wordt het aansluitende traject Hamont-Weert gereactiveerd voor personenvervoer.
- 15 Zorg dat de basisinfrastructuur op orde is (verbreding A67, A2 A76, doorstromingsmaatregelen A73) en zet daarnaast in op smart mobility en mobiliteit als een dienst.
- 16 Leg veilige, vrij-liggende fietspaden langs provinciale wegen aan en recreatieve fietsroutes op het platteland.
- 17 Zorg voor een aantrekkelijke en samenhangende infrastructuur voor de recreatieve wandelaar. Bijvoorbeeld door vrij liggende wandelpaden en het vervolmaken van het wandelknooppuntennetwerk.

COLOFON

Dit verkiezingsprogramma is vastgesteld op de Algemene Ledenvergadering van het CDA Limburg op 26 november 2018.

Wij danken de vele mensen die hun droom voor Limburg met ons wilden delen. In het bijzonder danken wij de volgende personen die met een foto en citaat in het programma staan:

- Suzan Seegers – zangeres, actrice en theatermaker
- John Schoonbroodt – voorzitter van energiecoöperatie Zuidenwind
- Leo Vrancken – voorzitter van stichting Woonzorg Elisabeth Stift
- Karolina Swoboda - Operationeel Directeur van OTTO Work Force B.V.
- Thijs Rempelberg – bestuurslid LLTB

Fotograaf: Richard Stark – Stark Artworks
Opmaak: Studio Denk

Meer informatie over onze verkiezingskandidaten kunt u vinden op onze website www.cdalimburg.nl

Voor meer informatie over dit verkiezingsprogramma kunt u contact opnemen met: info@cdalimburg.nl of +31611768863.

